

Motion till riksdagen 2020/21:2951

av **Martina Johansson m.fl. (C)**

En rättssäker familjepolitik i tiden

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sambor ska kunna avtala om att deras gemensamma bostad ska utgöra samboegendom även om den inte införskaffats för gemensamt bruk och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över regelverket avseende bodelning och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett frivilligt register för testamenten och framtidsfullmakter i det allmännas regi och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kunna påbörja föräldraskapsutredningar redan under graviditeten så att föräldraskapet i så många fall som möjligt kan fastställas före barnets födelse, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa utredningsskyldigheten för socialnämnden i det fall det finns en faderskapsbekräftelse redan under graviditeten som det inte finns anledning att ifrågasätta och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra regelförenklingar för embryodonation av överblivna befruktade ägg och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändra villkoren för förlängd förvaring av befruktade ägg efter tio år och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över hur en individuell bedömning i högre grad ska få avgöra om en kvinna kan få genomgå IVF och hur regelverket kring IVF kan göras mer enhetligt och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra lagändringar för att tillåta altruistiskt surrogatmoderskap och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om barnets rätt till en vårdnadshavare och om att tillsätta en utredning som ser över förutsättningarna att fastställa föräldraskap och vårdnadshavare för barn som tillkommit genom spermadonation, embryodonation eller surrogatmoderskap och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att gemensam vårdnad ska utgöra norm och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndighetspost och information ska skickas till båda vårdnadshavarna för ett barn och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över bostadsbidraget för särlevande föräldrar och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna rörande underhållsbidrag och underhållsstöd och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av lagstiftningen i syfte att säkerställa barnets rätt till kontakt och umgänge med en varaktig social förälder och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på medling för att få väcka talan i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge avseende barn och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att yrkesverksamma som är involverade i rättsprocesser som rör barns vårdnad, boende och umgänge eller omhändertagande av barn, ska ha genomgått särskild utbildning och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om enhetliga metoder och mallar för utredningar som rör barn och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en utredning av evidensbaserade metoder för socialtjänstens barnutredningar och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sekretessbrytande bestämmelser och om möjlighet att i utredningsarbetet tala med referenspersoner och med barnet utan vårdnadshavares samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klargöra rättsläget när anklagelser om våld och övergrepp förs fram i vårdnads-, boende- och umgängesfall och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt ska förlora vårdnaden om barnen och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en lagändring för att socialtjänsten ska kunna förordna om insatser för såväl föräldrar som barn utan föräldrarnas samtycke och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att även orosanmälningar till socialtjänsten som inte lett till någon åtgärd ska vara sökbara vid framtida utredningar och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lämplig lagstiftning för att undanröja hinder för kommunal samverkan kring den sociala barn- och ungdomsvården och tillkännager detta för regeringen.

26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att socialtjänsten i sin stödjande verksamhet måste agera om det föreligger en risk för barns eller andra människors liv och hälsa och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram riktlinjer för myndigheters bemötande av våldsutsatta barn och unga och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka barnperspektivet på skyddade boenden och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klargöra rättsläget när en förälder tar med barnet till ett skyddat boende och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att de personer som har neuropsykiatriska diagnoser eller andra funktionsnedsättningar får tillgång till stöd och behandling, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning som ser över förutsättningarna för att i större utsträckning möjliggöra vårdnadsöverflytt och adoption av placerade barn och tillkännager detta för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen beträffande den tidsgräns som stipuleras för när socialtjänsten ska överväga en ansökan om vårdnadsöverflytt och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge socialtjänsten möjlighet att utan påkallad anledning följa upp ett tidigare omhändertaget barns situation efter hemtagning och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över verksamheten inom Statens institutionsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka samarbetet mellan vården, elevhälsan och socialtjänsten för placerade barn och tillkännager detta för regeringen.
36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över vilka insatser som ska fortsätta att erbjudas efter en vårdnadsöverflytt eller adoption av ett placerat barn och tillkännager detta för regeringen.
37. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utforma en nationell strategi för att bemöta hemlöshet och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skapa ett jämställt försörjningsstöd och tillkännager detta för regeringen.
39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa krav på aktivering för att få försörjningsstöd och tillkännager detta för regeringen.
40. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda frågan om ett tredje juridiskt kön och tillkännager detta för regeringen.
41. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell myndighetsfunktion med ansvar för bl.a. tillsyn av gode män, förvaltare och förmyndare och tillkännager detta för regeringen.
42. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över systemet med gode män, förvaltare och förmyndare och tillkännager detta för regeringen.
43. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att skapa ett jämställt försörjningsstöd och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Lagstiftningen måste på ett bra sätt spegla den verklighet som den är tänkt att reglera. I takt med att samhället förändras måste även lagstiftningen förändras för att inte tappa sin trovärdighet och legitimitet. Inte minst är detta viktigt på rättsområden som berör så gott som alla och där rättsreglerna har stor påverkan på människors dagliga liv. Därför behövs det en modern familjerätt som tar hänsyn till att familjer ser olika ut och som ger människor stor frihet att leva det liv som de själva vill.

Sambors gemensamma bostad

Att leva som sambor är idag den vanligaste formen av parrelation. Sambolagen är tänkt att utgöra en trygghetslagstiftning för de personer som väljer att bo tillsammans, ha gemensamt hushåll och vara ett par utan att gifta sig. Den gemensamma bostaden utgör till stor del navet i ett samboförhållande. Bostaden är ofta föremål för gemensamma investeringar. Det är därför en fördel om båda parterna i ett samboförhållande äger bostaden gemensamt – eller att bostaden åtminstone utgör samboegendom. Detta eftersom båda då har rätt till hälften var av bostadens värde vid en separation eller ett dödsfall. Ett samboförhållande inleds dock ofta genom att paret flyttar ihop i den enes bostad. I det fall det handlar om en fastighet där lånen på fastigheten överstiger 85 procent av fastighetens taxeringsvärde och bägge samborna ska stå på lånet, så måste den som flyttar in köpa en andel av fastigheten, vilket kan få stora skatterättsliga konsekvenser. Med dagens lagstiftning kan detta visserligen lösas genom att halva fastigheten ges i gåva till den andra sambon utan att denne går in som medlåneansvarig, men detta kan leda till problem längre fram. Ofta löses situationen inte alls på förhand med följden att problem uppstår i ett senare skede. Centerpartiet vill därför göra det möjligt att avtala om att egendom som utgör sambors gemensamma bostad, ska vara samboegendom. Detta för att trygga båda parter investeringar och komma undan kravet på att parterna måste ha flyttat till en gemensam bostad för att egendomen ska anses vara samboegendom.

Bodelning

För många kan ekonomi vara en starkt bidragande orsak till att man stannar i en relation som man egentligen vill lämna. Den sammanflätade ekonomin kan i vissa fall också fortsätta att utgöra ett problem långt efter det att ett förhållande upphört. Vid en skilsmässa ska normalt en bodelning göras. Om parterna inte kommer överens om bodelningen kan en av dem eller båda ansöka hos tingsrätten om att en bodelningsförrättare ska utses. Bodelningsprocessen riskerar, trots att bodelningsförrättare tillsätts, under dessa omständigheter att bli lång och kostsam. En trilskande part kan förhåla processen i flera år. Under tiden kan den andra parten tvingas att leva i ekonomiskt trångmål, ha svårt att få bolån och tvingas lägga mycket tid och energi på att driva bodelningsprocessen framåt. Bodelningskostnaderna täcks inte av rättsskyddet i hemförsäkringen och omfattas inte heller av rättshjälp från staten. Att på olika sätt förhåla och försvåra en bodelning används därför idag i vissa fall som ett sätt att fortsätta utöva makt och kontroll över en tidigare partner. Det är oacceptabelt. Centerpartiet vill därför att regelverket för bodelning ses över. Bodelningsprocesserna måste bli snabbare och effektivare. En utredning bör tillsättas för att exempelvis se över om en

bodelningsförrättare ska ges möjlighet att kalla parterna vid vite till bodelningssammanträde, om det bör införas en särskild bestämmelse om stupstocksföreläggande och anslutningsöverklagande i bodelningsprocesser, samt om det bör införas en eventuell begränsning av möjligheterna att föra särskild talan. Vidare finns det anledning att utreda om möjligheterna att få ekonomiskt stöd för processkostnaderna ska ändras, samt hur fördelningen av processkostnaderna ytterligare skulle kunna användas för att effektivisera processen och motverka medveten förhalning av densamma.

Frivilliga register för testamenten och framtidsfullmakter i det allmännas regi

Ett testamente ska för att vara giltigt vara skriftligt, egenhändigt undertecknat, och bevittnat av två personer som inte är nära släktingar eller omnämnda i testamentet. Det finns däremot inget krav på registrering av ett testamente, vilket är rimligt eftersom ett testamente måste kunna upprättas rimligt enkelt och skyndsamt. Att testamentet inte registreras kan innebära att det lätt kommer bort eller faller i glömska. Det är allvarligt när ett testamente inte kommer fram och testators yttersta vilja därmed inte kan respekteras. Centerpartiet vill därför att det inrättas ett frivilligt testamentsregister i det allmännas regi. Möjligheten att registrera sitt testamente medför ökad trygghet för testator och kan också förenkla för de efterlevande. Regeringen bör därför, i enlighet med det tillkännagivande som riksdagen också fattade under våren 2019, gå vidare med att presentera förutsättningarna för införandet av ett frivilligt testamentsregister. Centerpartiet motionerade i samband med att framtidsfullmakter infördes om att sådana ska kunna upprättas i digital form. Detta ser vi fortfarande som aktuellt då det uppstår svårigheter att använda fullmakterna i vardagen i den allt mer digitala kontakten som sker med banker.

Om barns tillblivelse och föräldraskap

När en man och kvinna är gifta och kvinnan föder ett barn presumeras maken vara far till barnet, det vill säga att det tas för givet att maken är far till barnet (faderskapspresumtion). Om paret istället är sambor krävs att mannen skriftligen erkänner faderskapet. Om ett lesbiskt par får barn och graviditeten är resultatet av en insemination på ett svenskt sjukhus, har barnet enligt lag rätt att få veta vem som är den biologiske fadern. Om ett barn tillkommit på annat sätt än de sätt som nämns ovan görs en föräldraskapsutredning för att se om det finns någon möjlighet att garantera barnets rätt till kännedom om sitt biologiska ursprung. Centerpartiet vill att föräldraskapsutredningar ska förenklas och kunna påbörjas redan under graviditeten så att frågan om föräldraskapet i så många fall som möjligt är klar när barnet föds och föräldraskapet då bara behöver fastställas. Centerpartiet anser också att i de fall det finns en faderskapsbekräftelse redan under graviditeten så ska socialnämnden inte ha någon utredningskyldighet beträffande faderskapet om det inte finns anledning att ifrågasätta att fadern är far till barnet.

Embryodonation

Centerpartiet välkomnar att embryodonation – det vill säga när en kvinna blir gravid med en donerad äggcell och donerad sperma – nu har blivit tillåtet i Sverige och att hanteringen av befruktade ägg har moderniserats. Embryodonationen ger kvinnan möjlighet att bära och föda ett barn, vilket för många är betydelsefullt. Nuvarande regelverk innebär dock att befruktade ägg, som blivit över i samband med befruktning utanför kroppen, enbart ska få användas om paret eller kvinnan är förälder till minst ett barn sedan tidigare. Det finns ingen anledning att begränsa ett par eller en kvinnas beslut på detta sätt. Centerpartiet anser därför att det ska räcka med att det finns ett skriftligt samtycke från donatorn för att befruktade överblivna ägg ska få användas i ett senare skede.

Från och med den 1 januari 2019 får ett befruktat ägg förvaras fryst i högst tio år istället för fem år. Enligt de nya bestämmelserna kan en förlängd förvaring efter de tio första åren medges om det finns synnerliga skäl. I likhet med Socialstyrelsen anser Centerpartiet inte att det ska krävas synnerliga skäl, utan att det ska räcka med särskilda skäl, för att tillåta förlängd förvaring.

IVF

Regionerna tillämpar idag olika övre åldersgräns för vem som ska få genomgå IVF. Reglerna kring antalet försök som bekostas av regionen skiljer sig också åt. Centerpartiet anser att det behövs ett mer enhetligt regelverk kring förutsättningarna att beviljas IVF-behandling då det är en fråga om jämlik tillgång till vård i hela landet. Möjligheten att få behandling bör ta sin utgångspunkt i en individuell medicinsk bedömning samt i den förberedande bedömningen som görs av den sökandes förmåga att klara av ett föräldraskap.

Altruistiskt surrogatmödraskap

Ett annat tillvägagångssätt för ofrivilligt barnlösa att kunna bli föräldrar är surrogatmoderskap. Metoden är särskilt aktuell för manliga samkönade par och för kvinnor som saknar livmoder, stöter bort foster, eller inte kan genomgå en graviditet. Surrogatmoderskap kan kortfattat beskrivas som att en person lånar ut sin livmoder. Ett provrörsbefruktat ägg planteras in i surrogatmoderns livmoder och utvecklas där under graviditeten. Efter förlossningen tar de tilltänkta föräldrarna hand om barnet. Metoden är inte tillåten i Sverige men i ett flertal EU-länder. Trots att metoden inte är tillåten förekommer surrogatmödraskap även i Sverige genom att svenska par skaffar barn med hjälp av en surrogatmoder i ett annat land eller genom att en svensk surrogatmoder insemineras utomlands. Statens medicinsk-etiska råd (Smer), har tagit ställning för att altruistiskt surrogatmoderskap kan vara en etiskt godtagbar metod under särskilda förutsättningar. Ett altruistiskt surrogatmoderskap innebär att surrogatmodern inte erhåller någon ekonomisk ersättning utan att insatsen har formen av ett ideellt åtagande, ett sätt att kunna hjälpa en närstående att bli förälder. En viktig förutsättning är att surrogatmoderskapet sker på helt frivillig väg. Centerpartiet delar Smers uppfattning och anser att altruistiskt surrogatmödraskap bör tillåtas i Sverige förutsatt att det finns starka rättsliga garantier för såväl barnet som den födande kvinnans rättigheter. På samma sätt som en kvinna idag kan donera sin livmoder till en annan kvinna, borde det

även vara möjligt att upplåta sin livmoder till att bära någon annans barn men behålla livmodern i sin egen kropp. Kvinnor är fullt kapabla att fatta välgrundade beslut över sin egen kropp. Genom att tillåta altruistiskt surrogatmödraskap i Sverige minskar också risken att surrogatarrangemang genomförs i länder där surrogatarrangemanget bygger på att surrogatmodern ersätts ekonomiskt och därmed har sämre förutsättningar att fatta ett självständigt beslut. Centerpartiet vill därför att altruistiskt surrogatmödraskap ska tillåtas i Sverige.

Vårdnad

Det kan fortfarande råda osäkerhet kring vårdnaden om ett barn som tillkommit genom spermadonation, embryodonation eller surrogatmoderskap. Reglerna kan upplevas som svårbegripliga. Det är viktigt att barnets vårdnadshavare kan fastställas redan under graviditeten och på ett enkelt sätt utifrån fastlagda kriterier. Långa handläggningstider kan medföra att vårdnaden om barnet är oklar under långt tid. Särskilt i de fall barnet tillkommit utomlands genom surrogatmoderskap eller en kombination av surrogatmoderskap och spermie- eller embryodonation kan barnet helt sakna vårdnadshavare under utredningstiden. Detta försätter barnet i en osäker situation. I en dom från Högsta domstolen från den 13 juni 2019 (mål nr Ö 3462-18) framgår det att barnet har rätt till en vårdnadshavare och att lagstiftaren bör se över rättsläget på området.

Fler barn föds numera utanför äktenskap än inom äktenskap. Detta har lett till att en majoritet av de barn som föds vid födelseögonblicket bara har en juridisk förälder. Centerpartiet anser att lagen måste förändras för att bättre motsvara rådande familjeförhållanden. Gemensam vårdnad bör utgöra norm för alla barn, inte bara barn till gifta föräldrar. Alla föräldrar bör, oberoende av kön, känna sig fullt ut delaktiga och involverade i sitt barn från start. Därför bör lagen ändras så att huvudregeln är att barn från födseln står under vårdnad av båda föräldrarna. Detta oavsett om föräldrarna är gifta eller bor tillsammans och oavsett om de har en relation eller inte när barnet föds. Nuvarande lagstiftning, som per automatik utesluter fäder som vårdnadshavare i de fall de inte är gifta med modern, är otidsenlig, brister i jämställdhet och är negativ ur barnets perspektiv. Centerpartiet vill mot bakgrund av det ovan anförda att regeringen tillsätter en utredning som ser över vårdnadshavarskapet för barn och säkerställer att barnets rätt till vårdnadshavare tillgodoses.

Myndighetspost till båda vårdnadshavarna

För att säkerställa insyn bör myndighetspost och meddelanden från exempelvis förskola och skola alltid skickas till båda vårdnadshavarna om de inte delar bostadsadress. Idag skickas sådan post bara till barnets boendeförälder även om båda föräldrarna är vårdnadshavare. Det är inte rimligt att en vårdnadshavare ska vara beroende av att den andra vårdnadshavaren lämnar information. Att myndighetspost, post från hälso- och sjukvård, förskola/skola m.m. kommer båda vårdnadshavarna till del kan också främja en bättre dialog och ett bättre samarbete mellan föräldrarna kring barnet.

Bostads- och underhållsbidrag

Barn ska ha en bra bostad oavsett var de bor. Dagens regler för bostadsbidrag fungerar dåligt i de situationer ett barn bor växelvis. Även den förälder som barnet inte är skriven hos kan få bostadsbidrag förutsatt att barnet bor där under minst 12 dagar per månad. Den skarpa gränsdragningen gör att föräldrar till växelvist bosatta barn riskerar att förlora bostadsbidraget om barnet under en eller ett par månader bor där färre än 12 dagar. Systemet skapar ekonomisk osäkerhet, men leder troligen även till sämre samarbetsklimat mellan föräldrar och minskad frihet för barn. Reglerna för bostadsbidrag när ett barn bor växelvis bör därför ses över för att bättre anpassas till familjers vardag och verklighet.

Enligt de regler som infördes 2016 ska föräldrar i första hand lösa betalningen av underhållsbidrag utan Försäkringskassans inblandning. I det fall det inte fungerar på grund av att den ena föräldern inte vill samverka eller inte kan betala, kan man söka underhållsstöd hos Försäkringskassan. Försäkringskassan kan då gå in och betala underhållsstöd och den betalningsansvarige föräldern betalar till Försäkringskassan, under förutsättning att vederbörande har ekonomisk förmåga. I det fall det har fungerat med betalningar till Försäkringskassan under minst sex månader så upphör Försäkringskassan som mellanhand. Detta har lett till att vissa föräldrar efter sex månader slutar att betala stödet och att den mottagande föräldern i vissa fall, till exempel på grund av tidigare våldsamheter eller på grund av att den andra föräldern flyttat utomlands, står utan underhållsbidrag. Något som går ut över barnet. Centerpartiet föreslår en översyn av regelverket för att säkerställa att inte barnet kommer i kläm när det gäller föräldrarnas ekonomiska mellanhavanden.

Barnets rätt till en nära och god kontakt med för barnet viktiga vuxna

Utöver föräldrarna kan barnet ha relationer till andra vuxna som är viktiga för barnet och som står barnet nära. Det kan handla om mor- och farföräldrar eller andra närstående släktingar, familjehemsföräldrar, styvföräldrar, eller om barnets biologiska föräldrar lever i samkönade relationer. En sådan närstående vuxen kan ha en lika viktig roll i barnets liv som en förälder och därmed fungera som en social förälder för barnet. Barnets vårdnadshavare har idag ansvar för att tillse att barnets behov av umgänge med någon annan som står barnet särskilt nära så långt möjligt tillgodoses. Tyvärr är det inte ovanligt att det uppstår situationer som medför att vårdnadshavaren inte fullföljer sitt ansvar och sätter sin egen vilja framför barnets relation. Socialtjänsten har idag möjlighet att föra talan i mål som rör barnets rätt till umgänge med andra utöver föräldrarna. Sådana mål är mycket ovanliga. Det behövs därför en översyn av lagstiftningen i syfte att säkerställa barnets rätt till kontakt och umgänge med en varaktig social förälder. Eventuellt kan talerätten behöva utökas så att inte bara socialtjänsten ges rätt att väcka talan om umgänge mellan barnet och en vuxen närstående. Det är viktigt att barnet har ett stabilt juridiskt skydd för sina relationer och detta oavsett i vilken familjekonstellation barnet växer upp. Barn ska ha rätt till kontakt med vuxna som är eller har varit en viktig del i deras liv.

Vårdnadstvister om barn

Antalet vårdnadsmål (domstolsmål om vårdnad, boende och umgänge för ett barn) har ökat med nästan 50 procent sedan den nya lagstiftningen på området trädde i kraft 2006. Forskning visar att barn som varit föremål för en vårdnadstvist påverkas negativt i sin känslomässiga och sociala utveckling. De löper högre risk att utveckla beteende- och skolproblem och psykisk ohälsa både på kort och lång sikt. Det är därför angeläget att få stopp på den lavinartade ökningen av antalet vårdnadsmål och att samhällets fokus inriktas på att stötta föräldrar i att hitta samförståndslösningar snarare än att slita tvister. Samtliga nordiska grannländer, som också alla har betydligt färre vårdnadsmålsavgöranden i rättslig instans, har idag obligatoriskt krav på medling/samarbetssamtal för att få väcka talan i domstol. Ett sådant obligatoriskt medlingsförfarande bör skyndsamt införas i Sverige.

Föräldrarna bör i samband med medlingen få grundläggande information om hur en vårdnadsprocess går till. I den finska modellen sker medlingen av en särskilt utbildad jurist och en barnpsykolog som står för barnets perspektiv. Båda föräldrarna bör också få en objektiv bild av förutsättningarna för processen, tidsramar, kostnader, tänkbara utfall, samt få hjälp att hitta samförståndslösningar. Det är också viktigt att föräldrarna medvetandegörs om de risker som tvister generellt sett medför för barn. Den som står i begrepp att inleda en vårdnadstvist måste på ett tydligare sätt än idag ställas inför frågan om det verkligen är värt att starta en tvist. Båda föräldrarna bör konfronteras med frågan vad det skulle betyda för barnet om de resurser som tvisten kommer att ta i anspråk av föräldern – i form av tid, kraft och pengar – istället skulle satsas på barnet. Om föräldern konkret ställs inför tanken att valet står mellan att inleda en tvist eller att istället satsa motsvarande resurser på gemensamma upplevelser och aktiviteter med barnet, framstår tvisten ofta som orimlig. Gemensamma minnen och goda upplevelser har ofta också långt större betydelse för barnets relation till föräldern än ett formellt beslut om exempelvis ensam vårdnad.

I de fall som trots allt utmynnar i en vårdnadsprocess är det viktigt att domstolsbeslutet är väl underbyggt och blir bra för barnet. Alla barn, även yngre barn, ska ha rätt att komma till tals och vara delaktiga. Detta gäller inte bara i frågor om vårdnad, boende och umgänge utan i alla frågor som rör barnet. De professionella aktörer som är involverade i processer som rör barn, exempelvis domare, familjerättssekreterare, socialsekreterare och ombud, bör vara väl förtrogna med barns behov och hur barn generellt sett reagerar. För att stärka barnperspektivet bör alla yrkesverksamma som är involverade i processer som rör barn ha genomgått särskild utbildning. Särskilda kunskaper och lämplighet är framför allt viktigt när den professionella aktören ska prata direkt med barnet.

Socialtjänstens utredningar av barn och ungdomar

Socialtjänstens utredning har ofta stor betydelse för bedömningen i vårdnads- och omhändertagandemål. Det är därför av största vikt att utredningen är saklig och välgjord. Utredaren behöver besitta den kompetens som krävs för att kunna göra en rättvisande bedömning av barnets situation. Examensmålen för socionomutbildningen kan behövas ses över för att bättre tillgodose att barnet kommer till tals på ett bra sätt. En utredare som exempelvis genomför ett barnsamtal i ett brottmål har vanligen särskild kompetens för det. Ett liknande krav på särskild kompetens borde även gälla för den

utredare som genomför exempelvis ett barnsamtal i ett vårdnads mål eller i ett ärende enligt socialtjänstlagen eller lagen om vård av unga. Idag finns det, utöver de allmänna råd och en handbok som Socialstyrelsen ger ut, ingen formell mall för hur en utredning ska se ut eller krav på vad den ska innehålla. Tillvägagångssätt och innehåll skiftar därför, liksom kvalitén. För att förbättra utredningarnas kvalitet, saklighet och stringens finns det behov av att införa en enhetlighet när det kommer till utredningsmetod och innehåll för vårdnadsutredningar och andra utredningar som gäller barn. Det är också viktigt att öka och ta tillvara nya rön inom verksamhetsnära forskning i hur man arbetar med utredningar och bedömning av barns situation. En enhetlig och väl utarbetad mall och metod kan på många sätt utgöra en trygghet för utredaren och säkerställa objektiviteten. Med en enhetlig metod blir utredningsarbetet också enklare, effektivare och mindre känslostyrt. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning av vilka evidensbaserade metoder för socialtjänstens utredningar av barn och unga som finns att tillgå, vilka som används idag och vilka som kan rekommenderas till kommunerna. Utredningen bör även se över hur man kan säkerställa att socialtjänsten i alla kommuner har stabil, tillräcklig och jämlik tillgång till särskild kompetens för utredning av barn och unga. Eventuellt kan examensmålen behöva ses över för socionomutbildningen för att säkerställa att utredningar sker evidensbaserat samt att kunskapen om barns rätt till delaktighet ökar.

Många som arbetar med vårdnads- eller barnutredningar vittnar om att utredningsarbetet försvåras av de regler som är satta att skydda integriteten hos de inblandade. Integriteten ska skyddas men reglerna får inte vara sådana att det inte är möjligt att få tillgång till den information som krävs för att bedöma vad som är bäst för barnet. Fler sekretessbrytande bestämmelser behöver därför införas för att säkerställa att de utredningar som görs är fullständiga och väl underbyggda. Barn har en ovillkorlig rätt att komma till tals – antingen direkt eller genom företrädare. Detta gäller även yngre barn. De åsikter som barnet för fram ska beaktas med hänsyn till barnets ålder och mognad. Det gäller i alla utredningar, domstolsförfaranden och administrativa förfaranden som rör barnet. Centerpartiet vill att utredare i alla barnärenden ska ha möjlighet att prata med barnet utan krav på vårdnadshavares samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Detsamma bör även gälla ifråga om möjligheten att hämta in uppgifter från referenspersoner, exempelvis barnets lärare, förskolepersonal eller tränare.

Anklagelser om våld och/eller övergrepp är idag vanligt förekommande i vårdnads mål. Centerpartiet anser att lagstiftaren på ett tydligare sätt måste klargöra vad som ska gälla i de fall där anklagelser om våld och övergrepp förs fram i ett sådant mål.

Barnets rätt att slippa våld, missbruk, samt allvarlig psykisk sjukdom eller omsorgsbrister måste alltid värderas högt. Barn ska inte heller behöva bevittna våld mot en omsorgsperson. Centerpartiet har länge drivit på för att barnet i ett sådant läge ska anses vara ett brottsoffer i straffrättslig mening. En förälder som utsätter personer i familjen för våld, trakasserier eller andra kränkningar, brister i de allra flesta fall i sin föräldra- och omsorgsförmåga på ett sådant sätt att hen inte ska ha del i vårdnaden. Prövningen kan också mynna ut i att ett umgänge inte heller ska äga rum.

Utgångspunkten måste alltid vara att våld, övergrepp och omsorgsbrister är en ytterst allvarlig sak, aldrig en privatsak. Det finns fall där en förälder inte ska ha vårdnaden om sitt barn, och ibland inte heller ha umgänge med sitt barn, där det inte är i enlighet med barnets bästa. Anklagelser om våld och övergrepp ska dock, av respekt både för den som utsatts och den som står anklagad, som huvudregel alltid utredas inom ramen för en brottmålsprocess och inte som en del av ett civilmål mellan enskilda.

Samhället måste alltid ikläda sig ett ansvar och agera stringent och kraftfullt i situationer där så allvarliga anklagelser kommer på tal. I de fall anklagelser om våld och övergrepp prövas rättsligt endast inom ramen för en vårdnadsprocess bör lagstiftaren därför tydliggöra att stödet för anklagelserna bör vara av viss styrka. I bedömningen bör vägas in i vilken utsträckning det finns objektivt stöd för anklagelserna, samt när i tiden polisanmälningar eller andra dokumenterade eller bevittnade omständigheter förts fram – om anklagelserna förts fram långt före det att vårdnadstvisten inleddes eller det i övrigt förelåg splittring mellan parterna. Om den anklagade även varit föremål för anklagelser om våld eller övergrepp mot andra personer bör även detta vägas in i bedömningen. Vidare bör utredningar, undersökningar och samtal med barnet där en förälder eller annan nära anhörig till barnet eller föräldrarna närvarat, tillmätas ett begränsat bevisvärde. Även med beaktande av att det råder fri bevisföring och fri bevisvärdering i svensk rätt, bör det av intyg eller journalanteckningar som ges in i vårdnadstvister också framgå vem som utfärdat intyget eller journalanteckningen och i vilken roll, för att detta över huvud taget ska tillmätas något bevisvärde.

Nuvarande lagstiftning innebär att en förälder som dödar den andra föräldern automatiskt blir ensam vårdnadshavare. Detta är oacceptabelt. Lagstiftningen ska istället utformas så att den förälder som dödar den andra föräldern automatiskt förlorar vårdnaden om barnet. Samhället ska då utse en särskilt förordnad vårdnadshavare för barnet.

Utsatta barn

Kommunens socialtjänst har det yttersta ansvaret för att se till att barn som far illa får det skydd och stöd som de behöver. Tyvärr har socialtjänsten idag allt för få verktyg för att utföra detta uppdrag. Möjligheterna för socialtjänsten att utan föräldrarnas samtycke förordna om insatser före det att ett tvångsomhändertagande är påkallat, är ytterst begränsade. Socialtjänsten kan därför ha svårt att arbeta proaktivt för att avhjälpa brister i hemmiljön och i föräldrarnas omsorgs- och föräldraförmåga. I de fall barnet utsätts för allvarlig risk till följd av sitt eget beteende finns möjlighet att använda sig av så kallat mellantvång som innebär att den unge kan åläggas att genomgå behandlingar och åtgärder utan att vara föremål för vård enligt lagen om vård av unga. Om risken istället beror på brister i hemmiljön eller i föräldrarnas omsorgs- och föräldraförmåga är socialtjänsten så gott som helt hänvisad till att arbeta med frivilliga insatser förutsatt att situationen inte är så allvarlig att ett tvångsomhändertagande kan komma i fråga. Centerpartiet välkomnar den nya lag som arbetats fram inom ramen för januariavtalet och som ger socialtjänsten rätt att gå in med insatser utan föräldrarnas samtycke i de fall det föreligger misstanke om att barnet utsätts för hedersbrott. Vi anser emellertid att det finns behov av en lagändring som gör det möjligt att besluta om sådana tvingande insatser, såväl för den unge som för föräldrarna, även vid andra risker eller omsorgsbrister.

I det fall en orosanmälan gällande ett barn leder till åtgärder så kommer anmälingen och utredningen att vara tillgänglig för sökning i socialtjänstens register. Rättsläget är dock oklart om vad som gäller för de anmälningar som inte lett till någon åtgärd. Även dessa anmälningar bör vara sökbara vid framtida utredningar, ett förslag som även tas upp i utredningen om framtidens socialtjänst. Alla hinder för kommuner att samarbeta över kommungränserna kring den sociala barn- och ungdomsvården bör också undanröjas. Det är av yttersta vikt att samarbetet mellan elevhälsan, barn- och ungdomshälsan, primärvården och socialtjänsten stärks. Genom att anlägga ett

barnperspektiv kan aktörerna skapa organisations- och samarbetsformer som möjliggör tidig upptäckt av utsatthet. Hinder som idag försvårar sådana samarbeten och informationsutbyten måste ses över till förmån för lagstiftning och riktlinjer som främjar samverkan.

Socialtjänsten har som huvudsaklig uppgift att erbjuda hjälp och stöd. Uppgiften att hjälpa och stödja en enskild person, en förälder eller en familj får dock aldrig vara viktigare än att slå vakt om ett barns eller andra människors liv och hälsa. En socialsekreterare som exempelvis känner till att en person har ett beroende och har körkort, måste anmäla detta till Transportstyrelsen. På samma sätt ska även kännedom om relationsvåld i ett hem där det finns barn alltid leda till att socialtjänsten inleder ett separat barnärende.

År 2018 anmäldes sammantaget 23 800 misshandelsbrott mot barn under 18 år. Detta motsvarar 29 procent av alla anmälda misshandelsbrott. Totalt sett ökade antalet anmälda misshandelsbrott mot barn (0–17 år) med 1 procent mellan 2017 och 2018. Statistik från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar att det totala antalet anmälda misshandelsbrott mot barn (0–17 år) ökat med 4 720 brott (+25 %) sedan 2009. Att utsättas för våld under uppväxten kan leda till att barn utvecklar psykisk ohälsa. Trots vetenskapen om detta visar en undersökning som Rädda Barnen genomförde hösten 2017 att vården av våldsutsatta barn ofta brister. I undersökningen intervjuades enhetschefer inom barn- och ungdomspsykiatri (bup) i olika delar av Sverige. Flertalet bup-enheter ansåg att de inte kunde erbjuda fullgod behandling för barn som varit utsatta för våld. Endast en tredjedel (36 %) av bup-enheterna tyckte att de kunde erbjuda adekvat stöd och behandling för dessa barn. För att minska risken för otrygghet och ohälsa bland brottsutsatta barn krävs mekanismer för en tidig upptäckt och för ett stärkt stöd till verksamheter som har i uppdrag att behandla barn. En avgörande del kan vara att barn får frågan om våldsutsatthet utan förälders/vårdnadshavares närvaro. Socialstyrelsen har tagit fram en rekommendation om att frågan om våld i nära relationer ska tas upp i alla ärenden inom bup. Myndigheten har också utvecklat en webbutbildning riktad mot anställda inom bup. Detta är ett steg i rätt riktning, men än idag saknar många verksamheter som möter barn den kunskap och kompetens som krävs för att i ett tidigt skede kunna möta barn som riskerar, eller redan har, farit illa. Det finns därför behov av att nya riktlinjer och kunskapsstöd i syfte att öka kompetensen bland samtliga yrkesgrupper som arbetar med barn som riskerar att utsättas för våld.

Barn som bevittnat våld i nära relation befinner sig i en oerhört utsatt situation. Det är ett svårt trauma för ett barn att se en trygghetsperson som barnet älskar utsättas för våld. Vid våld i nära relation behöver barnet många gånger också leva med den traumatiska insikten att den som utövar våldet också kan vara en trygghetsperson som de älskar. Våldet utspelar sig också ofta i den hemmiljö som ska fungera som barnets trygga punkt i tillvaron. Att bevittna våld skadar barnet förtroende för vuxna och kan gravt urholka barnets känsla av trygghet. I Brottsförebyggande rådets kartläggning av brott i nära relationer uppgav en tredjedel av de utsatta kvinnorna och drygt en fjärdedel av de utsatta männen att det bor barn i deras hushåll. Med detta som utgångspunkt uppskattade Brå att det bor minst 150 000 barn i hushåll där det förekommer våld. I studien ”Våld och hälsa” hade 15 procent av kvinnorna och 13 procent av männen sett eller hört fysiskt våld mellan föräldrarna någon gång under sin uppväxt. Barn upp till 18 år som bevittnat våld i nära relationer betraktas enligt socialtjänstlagen som brottsoffer. Sedan år 2006 har barn som bevittnat våld även rätt till brottsskadeersättning. Att låta barn bevittna våld i nära relation är dock i sig inte en brottslig handling. Det behöver

ändras. Centerpartiet vill kriminalisera denna handling så att även barn som bevittnar våld betraktas som brottsoffer i ett straffrättsligt perspektiv. Detta beskrivs närmre i Centerpartiets motion om rättspolitik.

Barnperspektivet saknas idag vid placeringar på skyddat boende. Ibland saknar det skyddade boendet möjlighet att ta emot medföljande barn. I andra fall försvåras medföljande barnens möjlighet till en normal skolgång och fritidsaktivitet. Rättsläget behöver också klargöras kring vad som ska gälla i förhållande till den andre föräldern när ett barn tas med till det skyddade boendet. Det finns behov av att klarlägga när det är motiverat att en vårdnadshavare, utan samtycke från den andre vårdnadshavaren, tar med sig barnet till ett skyddat boende och att tydliggöra barnperspektivet i en sådan bedömning. Det finns också behov av att skapa mera stringenta bedömningskriterier för vad som ska gälla i fråga om umgänge med den andre föräldern när ett barn befinner sig på ett skyddat boende. Lagstiftaren bör tydligare klargöra om och när upphörande av umgänget mellan barnet och en förälder med anledning av att barnet befinner sig på ett skyddat boende ska bedömas som att den förälder som tagit med barnet till det skyddade boendet gör sig skyldig till försvårande av umgänget med den andre föräldern. Det finns också situationer då en förälder som inte är vårdnadshavare tar med sig barnet till ett skyddat boende eller på annat sätt undanhåller barnet med hänvisning till förekomsten av våld och/eller övergrepp. Då våld, övergrepp och allvarliga omsorgsbrister mot ett barn aldrig är en privatsak, kan ett egenmäktigt bortförande eller undanhållande av ett barn i Sverige och/eller utomlands inte godtas. Privatpersoner kan inte tillåtas att ta lagen i egna händer utifrån sina egna uppfattningar. I de fall då det finns behov av ett omedelbart omhändertagande eller en vårdnadsöverflytt ska detta beslutas av myndigheter. Genom att klargöra att barn som bevittnar våld ska anses som brottsoffer även i straffrättsligt hänseende blir det också lättare att skydda barnet genom samhällets försorg.

Omhändertagna barn

En grundläggande förutsättning för att ett omhändertagande av ett barn ska anses legitimt är att det faktiskt innebär att samhällsvården förbättrar barnets situation och livsvillkor. Att som barn vara föremål för ett omhändertagande är i sig traumatiskt och påverkar barnet på ett högst ingripande sätt. Forskning visar att omhändertagna barn är överrepresenterade i fråga om framtida risk för missbruk, kriminalitet och psykisk ohälsa. Den s.k. Vanvårdsutredningen visade att tvångsvårdsplaceringar historiskt sett ibland har inneburit att barn utsatts för allvarliga övergrepp, i många fall allvarligare än vad som hade varit fallet om barnet hade fått vara kvar i föräldrahemmet. Även idag finns exempel på situationer när barn far illa under en placering. Det finns flera exempel på att barn utsatts för sexuella övergrepp när de befunnit sig på HVB-hem, eller på olika sätt utsatts i ett familjehem som samhället inte gjort en tillfredsställande bakgrunds-kontroll av. Det finns också exempel på att barn avviker från placeringen, eller tvingas att återkommande byta placering. Detta är helt orimligt. Samhället bär ett mycket tungt ansvar för att nyttan med omhändertagandet uppväger nackdelarna och för att placerade barn får den vård och trygghet som är hela syftet med placeringen. Centerpartiet vill därför att det inrättas ett nationellt register över de personer och boenden som tagit emot placerade barn med uppgift om vilka kommuner som varit uppdragsgivare. På så sätt blir det möjligt för kommuner att, inför en placering, inhämta utlåtanden från andra kommuner som tidigare utrett och placerat barn hos familjehemmet eller på

vårdinrättningen. Av uppgifterna i registret bör även framgå om familjehemmet/boendet erbjuder sig att ta emot barn med särskilda behov och om det i boendet talas annat språk än svenska.

När ett barn omhändertas på grund av allvarliga brister hos föräldrarna finns alltid en grundläggande strävan att barnet så snabbt som möjligt ska kunna återföras till sin hemmiljö/återförenas med sina föräldrar. Detta är en rimlig utgångspunkt. De allra flesta barn mår långsiktigt bäst av att vara hos sina föräldrar. Det biologiska släktskapet väger ofta tungt och rätten till kännedom om sitt ursprung, liksom rätten till sitt privat- och familjeliv, utgör grundläggande rättigheter även för ett barn. Samhället måste också ha en generös syn på att föräldrar är olika och att även föräldrar måste tillåtas att ha egna svårigheter som inte lättvindigt ska tolkas som att de brister i sin omsorgs- eller föräldraförmåga. Det finns också ett stort behov av att säkerställa att personer som har neuropsykiatriska diagnoser eller har andra funktionsnedsättningar får tillgång till stöd och behandling för att på så sätt bättre kunna fungera som förälder. Ett barn som har en neuropsykiatrisk diagnos måste också ha rätt att få behandling även i de fall levnadssituationen är rörig eller boendesituationen är preliminär. Det är inte acceptabelt att neka barn med misstänkt eller fastställd neuropsykiatrisk problematik att få en behandling med motiveringen att barnet exempelvis är tillfälligt placerat.

Det finns fall där föräldrarna aldrig kommer att vara lämpliga som vårdnadshavare. Barn som inte har bott hos sina biologiska föräldrar på flera år och som knutit an till en ny familj, kan ibland också må bättre av att få stanna kvar hos den nya familjen trots att förutsättningarna för omhändertagandet upphört och en återförening med föräldrarna är möjlig. Givetvis ska barnets bästa då gå före strävan efter återförening. Det är över huvud taget angeläget att principen om barnets bästa i alla lägen sätts främst. Nuvarande lagstiftning, som innebär att socialnämnden ska överväga att ansöka om en vårdnadsöverflytt när barnet har haft en varaktig placering i samma familjehem under tre års tid, är inte tillfredsställande sett till barnets behov av trygghet och kontinuitet. Tre år är en alltför stelbent tidsgräns som inte tar hänsyn till om ärendet rör ett mycket ungt barn som har levt hela sitt liv i familjehemmet, eller ett äldre barn som levt stor del av sitt liv med sina biologiska föräldrar. Tidsgränsen säger heller ingenting om problemen som föranledde omhändertagandet eller om anknytningen mellan barnet och familjehemmet eller anknytningen mellan barnet och de biologiska föräldrarna. Tidsgränsen är också dåligt anpassad till en verklighet där många omhändertagna barn kan vara omhändertagna under lång tid men i olika jour- och familjehem. Frågan om vårdnadsöverflytt behöver därför ses över och förändras så att barnets behov sätts främst.

I de fall det är ställt bortom rimligt tvivel att de biologiska föräldrarna inte kommer att kunna ta hand om barnet i framtiden, kan även frågan om adoption aktualiseras. Det är viktigt att barn som inte kommer att kunna återförenas med sina biologiska föräldrar får möjlighet att växa upp under klarlagda och stabila villkor. Socialtjänsten ska alltid ha som utgångspunkt för sitt arbete att stötta föräldrar i sitt föräldraskap och att barn som huvudregel mår bäst av att växa upp med sina biologiska föräldrar. Ingen ska undvika att söka stöd hos socialtjänsten av rädsla för att barnet ska bli bortadopterat. Samtidigt måste barnets bästa alltid gå före föräldrarnas rätt till sitt barn. Centerpartiet vill därför tillsätta en utredning som ser över förutsättningarna för en lagändring vad gäller vårdnadsöverflytt och förutsättningarna för adoption i de fall där de biologiska föräldrarna har en mycket dålig prognos att inom överskådlig framtid kunna ta hand om sitt barn.

I det fall ett omhändertagande upphör och barnet återförs till föräldrahemmet, bör socialtjänsten ges möjlighet att utan påkallad anledning följa upp barnets situation och återetablering under den tid som det kan anses motiverat utifrån barnets bästa och omständigheterna i det enskilda fallet.

Ibland är situationen sådan att barnet eller den unga till följd av missbruk, kriminalitet eller psykisk ohälsa behöver ett boende som har befogenheter att använda visst tvång och erbjuda ett mer kvalificerat stöd. Statens institutionsstyrelse (Sis) tillhandahåller sådan vård. Samtidigt som efterfrågan på sådan vård har ökat har det blivit allt tydligare att Sis har svårt att klara av sitt uppdrag. Återkommande har det slagits larm om missförhållanden inom verksamheten. Det har riktats allvarlig kritik både mot användningen av tvångsåtgärder i verksamheten, säkerhetssituationen för personal och intagna, men också mot att flera tungt kriminella ungdomar som dömts till tvångsvård i Sis regi har kunnat fritas. Verksamheten behöver skyndsamt ses över och omstruktureras för att komma till rätta med problemen.

Ett nära samarbete mellan skolan, socialtjänsten, hälso- och sjukvård och exempelvis familjehemmet där barnet placeras, utgör en förutsättning för ett bra omhändertagande. I vissa kommuner finns särskilda skolinsatser för placerade barn som har visat sig mycket värdefulla för att stötta barnet. Arbetet med att utveckla sådana positiva samarbeten måste fortsätta.

Idag upphör socialtjänstens uppdrag i samband med en vårdnadsöverflytt eller adoption vilket gör många familjehem tveksamma till att ta över vårdnadsansvaret. Det finns anledning att se över vilka insatser som kan behöva införas för att ytterligare trygga placerade barns utveckling, samt vilka insatser som kan behöva fortsätta att erbjudas även efter en vårdnadsöverflytt eller adoption av ett placerat barn, eller efter att behandling på HVB-hem har avslutats. Vidare bör även utredas hur socialtjänstens stöd ska se ut efter en vårdnadsöverflytt, adoption eller avslutad behandling på HVB-hem.

Hemlöshet

Samverkan mellan socialtjänst, andra myndigheter och civilsamhället är extra viktigt i frågan om hemlöshet och social utsatthet. Särskilt viktigt är det att agera förebyggande för att undvika alla situationer där barn under 18 år hamnar i hemlöshet. Centerpartiet vill därför att regeringen ska uppmuntra kommunerna att ta ett helhetsgrepp om hemlöshetsfrågan kopplat inte minst till kommunernas egna bostadsförsörjningsplaner, och genom en nationell strategi mot hemlöshet förhindra att barn och unga hamnar i hemlöshet eller social utsatthet tidigt i livet.

Jämställt försörjningsstöd

Idag är Sverige ett av de länder i hela Europa med högst skillnad i sysselsättning mellan inrikes och utrikes födda. Lägst är sysselsättningen hos utrikesfödda kvinnor. I åldrarna 16 till 64 år är arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsgraden 10 respektive 18 procentenheter lägre än för inrikesfödda kvinnor. För kvinnor som fått uppehållstillstånd på grund av anknytning är utmaningen att komma in i samhället ännu större. Personer med långvarigt biståndsberoende löper högre risk att drabbas av försämrad psykisk och fysisk hälsa. Social utsatthet går dessutom ofta i arv mellan föräldrar och barn. Det är därför angeläget att samhället främjar en mer jämställd etablering på

arbetsmarknaden. Centerpartiet vill därför dela upp försörjningsstödet så att det betalas ut med 50 procent vardera till par i samma hushåll. Vi vill även införa krav på aktivering för att få försörjningsstöd. Centerpartiet vill att riktlinjerna till kommunerna ska tydliggöras så att samma krav på aktivering för att få försörjningsstöd ska ställas på de två personer som utgör paret som ansöker om försörjningsstöd förutsatt att inte särskilda skäl föreligger. För att få försörjningsstödet utbetalat ska alltså båda personerna studera svenska, delta i praktik, arbetsträna eller söka jobb.

Inrättandet av ett tredje kön

Det finns människor som varken identifierar sig som man eller kvinna. Det finns all anledning att ta denna för enskilda personer mycket viktiga identitetsfråga på stort allvar. Frågan om att inrätta ett tredje juridiskt kön behöver därför utredas. Den tredje siffran i de fyra sista siffrorna i ett svenskt personnummer indikerar om personen är man eller kvinna. Detta möjliggör statistiska analyser utifrån ett genusperspektiv. Centerpartiet vill därför utreda förutsättningarna att införa ett tredje juridiskt kön utan att försämra möjligheterna att kunna göra statistiska analyser utifrån ett genusperspektiv.

Gode män

Gode män, förvaltare och förmyndare (fortsättningsvis gode män) utför ett mycket viktigt uppdrag i att hjälpa personer med funktionsnedsättning eller kraftigt försvagat hälsotillstånd, samt i vissa fall barn, att tillvarata sina intressen. En god man har rätt till skäligt arvode, även om uppdraget i realiteten utförs mot en blygsam ersättning då uppdraget av hävd huvudsakligen anses vara ideellt. Arvodet till den gode mannen betalas av huvudmannen eller av kommunen, beroende på huvudmannens ekonomiska situation. Uppdraget kan variera stort både i arbetsbelastning och komplexitet. I en rapport från Riksrevisionen från år 2017 framgår det att verksamheten med gode män, som i så hög grad bygger på ideellt engagemang, är sårbar och riskerar att falla samman och lämna tusentals utsatta människor i sticket. Det är redan idag svårt att rekrytera personer med tillräckliga kvalifikationer till uppdraget. Även tillsynen och kontrollen inför förordnandet av den gode mannen, samt över hur godemansuppdraget utförs, är idag otillräcklig. Det finns heller inget krav på att den gode mannen har en ansvarsförsäkring som täcker uppdraget.

Riksrevisionen har föreslagit att regeringen utser en nationell myndighet som ansvarar för tillsynen, tar fram statistik och samordnar utbildningsinsatser för gode män. Det är något som Centerpartiet har krävt länge och som även SKR, Sveriges Kommuner och Regioner, vill se. Det skulle också ge möjlighet till en mer övergripande granskning av systemet med gode män, och en bättre möjlighet till likvärdiga och bra utbildningar för gode män, liksom till olika former av stöd till dessa viktiga samhällsbärare. I första hand bör det inte inrättas en helt ny myndighet utan en myndighetsfunktion som placeras hos en befintlig myndighet med liknande kompetens och uppgifter.

Centerpartiet driver sedan tidigare att en professionalisering av gode män för ensamkommande bör införas. Detta för att det rör sig om en grupp som kräver särskilda kunskaper att företräda. Det finns dock även andra grupper som kan ha ett behov av en professionell god man. Även Riksrevisionen har föreslagit att delar av godmanskapet

professionaliseras, utan att peka ut något särskilt område, men grupper som bland annat skulle kunna komma ifråga är personer med ett missbruk, tidigare våldshistorik eller viss psykisk sjukdom. Centerpartiet föreslår att regeringen återkommer med förslag på hur ett sådant system skulle kunna se ut.

Martina Johansson (C)

Ola Johansson (C)

Per Schöldberg (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Anne-Li Sjölund (C)

Johan Hedin (C)

Linda Modig (C)

Jonny Cato (C)